

KİTAP TANITIMI II

Joseph CAMPBELL, Mitolojinin Gücü, Kutsal Kitaplardan Hollywood Filmlerine Mitoloji ve Hikâyeler, MediaCat Yayınları, Çev. Zeynep Yaman, İstanbul, 2007, ss. 288.

NECATİ SÜMER

ARŞ. GÖR. SIİRT Ü., İLAHİYAT F., DİNLER TARİHİ BÖLÜMÜ

“*Mitolojinin Gücü*” adlı bu kitap, 2007 yılında Zeynep Yaman’ın çevirisiyle MediaCat yayınlarından çıkmıştır. Bill Moyers ve Joseph Campbell arasındaki diyaloglardan oluşan bu çalışma, bir televizyon çekimi için hazırlanan materyalden oluşmaktadır. Kitapta gazeteci ve televizyon haber yorumcusu olan Bill Moyers, Amerikalı yazar ve mitolojist Joseph Campbell’e mitlerle ilgili sorular sormaktadır. Campbell, bu zihin açıcı sorulara derin analiz-

lerle cevap vermektedir. Mitler aracılığıyla geçmişle gelecek arasında post modern bir bağlantı kuran bu eser, sekiz bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde “*Mit ve Modern Dünya*” tartışılmaktadır. İkinci bölümde “*İçe Yapılan Boşluk*” başlığı altında kurtuluş mitlerine vurgu yapılmaktadır. “*İlk Hikâye Anlatıcılar*” adlı üçüncü bölümde ilk dönemlerde mitlerin nasıl ortaya çıktığına değinilmektedir. Kurban mitlerinin neler olduğu sorunsalı “*Kurban ve Mutluluk*” bölümünde işlenmektedir. “*Kahramanın Macerası*” bölümünde kahramanlarla ilgili bazı mitlerden bahsedilmektedir. Altıncı bölümde “*Tanrıçanın Armağanı*” adı altında tanrıça mitlerinin ortaya çıkış süreci anlatılmaktadır. “*Aşk ve Evlilik Hikâyeleri*” bölümünde bu kavramlara ait çeşitli mitoslar söz konusu edilirken; “*Sonsuzluk Maskeleri*” başlığı altındaki son bölümde ise Tanrı ve ölümsüzlük kavramlarıyla ilgili mitler analiz edilmektedir.

Campbell, *Mit ve Modern Dünya* bölümünde ilk olarak tanrısal öyküler olan mitlere ve onların özelliklerine değinmektedir. Modern dünyanın doğru bir zeminde anlaşılabilmesi için mitlerden yararlanılması gerektiğini belirten Campbell, kişinin iç değerleriyle dış değerleri arasındaki ilişkiyi kuran temel bağlantının mitler olduğunu belirtir. Campbell roman, resim, film vb. tüm sanat yapıtlarında geçmişte yaşanmış ilk tanrısal öykülerin izleri olduğunu söyler. Savunusunu modern romancı Thomas Mann ile örneklendiren Campbell, onun tüm eserlerinin altında yatan temel izleğin mitler olduğunu belirtir. Resim sanatında Picasso’nun çalışmalarını, sinemada “*Yıldız Savaşları*” filmini analiz eden Campbell, bu yapıtların mitler üzerinden değerlendirilmesi gerektiğini belirtir. Dolayısıyla ilk bölümde yazar, mitlerin modern dünyaya sanat ve yaşam deneyimleri aracılığıyla tekrar taşınabileceğine vurgu yapar. Hangi dinden veya ırktan olursa olsun insanların ortak noktalarının çok olduğunu söyleyen Campbell, özellikle mitlerin dayanışma ve birlikte yaşama kültürüne önemli katkılar sağladığını belirtir.

İçe Yapılan Yolculuk bölümünde yazar, mitlerle ilgilenmesinin nedenleri üzerinde durur. Ona göre çocukluk, cinsel olgunluk, kadınlık-erkeklik, evlilik, yaşlılık ve ölüm safhalarının her birini ifade eden önemli mitler var-

dır. Campbell, kendi hayatının farklı dönemlerini de bu mitlere benzeterek anlamlandırmaya çalıştığını söyler. Campbell'e göre kişiler, mitler ışığında cennet ve cehennem kendi içlerinde olduğunu kavrayabilirler. Freud'un "Düşlerin Yorumu" kitabına değinen Campbell, düşler ve yorumların üzerinde mitlerin önemli etkilerinin olduğunu belirtir. O, kişinin bilinçaltına atıp rüyalar yoluyla dışa vurduğu birtakım özlem ve hayallerin kökeninde tanrısal öyküler olduğunu söyler. Kızılderili kültüründen örnekler vererek rüya, düş ve mit arasındaki ilişkiyi dile getiren Campbell, Carl Gustav Jung'un da arketip kavramı ışığında mitler üzerinde durduğunu ifade eder. Ona göre, tüm dünyada ve insanlık tarihinin farklı dönemlerinde arketipler farklı kostümler altında ortaya çıkmıştır. Campbell Yaratılış, Tufan ve Çıkış gibi mitlerin birçok kültürde çeşitli yüzlerle görüldüğünü belirterek mitlerin insanların ve halkların bilinçaltına işlendiğine vurgu yapar. Bir metafor dili olarak şiiri mitlerle ilişkilendiren Campbell, böyle bir ruhsal yolculuğu şamanların yaşadığı esrimeye benzetir. Ona göre metafor Tanrı'nın maskesidir ve onun vasıtasıyla kişiler sonsuzluğa ulaşmak isterler.

Campbell, *İlk Hikâye Anlatıcılar* bölümünde paleolitik dönemden itibaren avcı toplayıcı yaşamın etkilerini yansıtan mitlerin önemine değinir. Mağara duvarlarına çizilen figürleri tarihsel katedral ve şapeller üzerindeki ikonografilerle karşılaştıran yazar, bu iki farklı kültür arasındaki ortak benzerlikleri ortaya koyar. Campbell, Yahudilikteki "Bar Mitzvah" erginleme töreni örneğinden hareketle çeşitli ilkel ritüel ve törenlerin mitoslar aracılığıyla farklı dinlere taşındığını belirtir. Tarihin erken dönemlerinde şamanların kadınlı erkekli geceleri toplanarak bazı esrimeler yaşadığını belirten Campbell, bu tür törenlerin kişinin içsel dünyasını anlamada önemli rol oynadığını dile getirir. O, böyle bir ritüelin yakın zamanda Kızılderili halklar arasında da görüldüğüne dikkat çeker.

Kurban ve Mutluluk bölümünde ise Campbell, neredeyse bütün kültürlerde bulunan kurban ritüeli ve onun insanlar üzerindeki etkileri üzerinde durur. Campbell, kurbanların beli amaçlar için yapılan dinsel bir uygulama olduğunu söyler. Ona göre dünyanın yenilenmesi, bir felaketten kaçınmak ve bir mutluluk ifadesi olarak yapılan bu ritüel, mitler aracılığıyla modern

zamanlara kadar gelmiştir. Fakat Campbell, modern insanın bu mitleri görmezden geldiğinden yakındır. Ona göre kökü mazide olan bu mitlere ilgisizlik, ciddi bir yabancılaşmaya neden olmaktadır. Campbell, kurban miti ile ilgili olarak Mayaları örnek verir. O, Mayaların maçın sonunda kazanan takımın kaptanının kaybeden takımın kaptanı tarafından sahada kurban edildiği bir top oyununu anlatır. Anlatılanlara göre bu oyunda kaptanın başı kesilirdi. Bu oyundan hareketle Campbell, erken dönem kurban verme düşüncesinin özünde kazanma güdüsü ile kurban olma fikri arasında yakın bir ilişki olduğunu söyler. Campbell, sadece kazananın ödüllendirildiği bugünün futbol oyununda ise bu ritüelin nasıl değişime uğradığına vurgu yapar.

Kahramanın Macerası başlığı altındaki beşinci bölümde Campbell, hayatını kendinden daha büyük şeyler uğruna feda edenlerle ilgili mitlere değinir. O, bir başkasına hayat vermek için kendinden vazgeçmek olarak gördüğü doğumu, kahramanca ilk eylem kategorisine koyar. Yazar, bu mitin “Kahramanın Doğumu” başlığı altında birçok kültürde bulunduğu dikkat çeker. Campbell, kahramanın yolculuğu mitini Don Kişot’un evinden ayrılıp bir maceraya atılmasına benzetir. Ona göre kahraman, Don Kişot gibi birçok güçlülük karşılaşıp çeşitli sınanmalardan geçmektedir. En sonunda kahraman yolculuğunu tamamlayıp kurtuluşa veya mutlu bir sona varmaktadır. Campbell, Buda’nın izlediği yolun İsa’nınkine son derece benzediğini söyler. Ona göre bu iki kurtarıcı figürü, oynadıkları rollerden ilk havarilerinin ya da müritlerinin karakterlerine kadar izledikleri yol bakımından birbirine benzerlik göstermektedir. Musa’nın dağın zirvesine çıkıp Tanrı Yehova ile karşılaşması ve ondan kutsal emirleri alıp geri getirmesini de Campbell, tipik bir kahramanlık motifi olarak anlatır. Yazar, kahramanın macerası mitinin bugün film ve edebiyat gibi sanat dallarında sıkça işlendiğini dile getirir.

Tanrıçanın Armağanı bölümünde Joseph Campbell, büyük tanrıça mitlerini ve onların tanrılarla mücadelesini anlatır. Çin dinlerindeki Ying Yang ve Hint dinlerindeki Linga Yoni motifine değinen Campbell, tanrıçanın tanrılarının ayrılmaz bir parçası olduğunu dile getirir. Ona göre tanrıça miti, kadın ve erkeğin kozmik birleşmesini ifade eden kadim bir geleneğin mi-

rasıdır. Fakat Campell, Musevi mitolojisinde Hint-Avrupa mitolojisinin aksine bir tanrıça karşıtlığının olduğunu belirtir. O, Hint-Avrupa mitolojisinde Zeus'un tanrıçayla evlendiğini ve buna benzer mitlerin çok olduğunu dile getirir. Campbell, tanrıça mitlerinde sıkça işlenen "bakire doğumu" izleğine değinir. Ona göre bakire doğumu miti, kalpte merhametin doğuşunu ve hayvani insandan ruhani insanın ortaya çıkışını ifade etmektedir. Bunun ruhsal bir doğum olduğunu belirten yazar, bu mitlerde bakirenin genellikle kulağıyla duyduğu sözden hamile kaldığını ifade eder. Campbell, Buda'nın da annesinin kalp çakrası hizasından, böğründen doğduğunu söyler. Yazar İştâr, Ereşkigal, İsis vb. birçok tanrıçanın mitler aracılığıyla günümüze kadar geldiğini dile getirir. Ona göre bu durum tanrıçaların birçok toplumu derinden etkileyen dişil bir motif olduğunu göstermektedir.

Campbell yedinci bölümde *Aşk ve Evlilik Hikâyeleri* mitlerine değinir. Ona göre aşk teması her toplumda farklı yüzlerle görünür olan yaygın bir motiftir. Campbell, Hindistan'daki aşk tanrılarını örnek verir. O, Hindistan'daki aşk tanrısının bir yayı ve sadak dokusu olan iri ve güçlü bir genç olduğunu ve oklarının "Ölüm getiren Izdırap" gibi isimlerle nitelendirildiğini belirtir. Campbell'e göre aşk, hayatın yanma noktasıdır ve tüm hayat esasında hüznü olduğu için aşk da öyledir. Aşk ne kadar kuvvetli olursa acı da öyle olacaktır. Bu tema Yunan mitlerinde Eros ve Afrodit gibi tanrı ve tanrıçalarla anlam bulur. Hint dünyasında Kali, Rakta-Vija erken dönemlerde Sümer'de İanna, Babil'de İştâr, Mısır'da İsis, Yunan'da Afrodit aşk ve evliliği anlatan önemli figürlerdir. Bunların her birisinin bir hikâyesi vardır. Campbell'e göre bu kutsal öyküler mitler aracılığıyla geçmişten günümüze taşınır. İnsanlar bu mitleri hatırlayarak adeta aynı duyguları ve yaşam deneyimlerini yeniden yaşarlar. Aşkı, evliliğin tohumu olarak anlatan Campbell; evliliği kozmik bir birleşme olarak ifade eder. Ona göre gök ile yerin birleşmesi kadın ve erkeğin evlenmesiyle tecelli bulur.

Son bölümde Campbell, *Sonsuzluk Maskeleri* başlığıyla mitoloji imgelerinin hepimizin içinde olan ruhsal potansiyelin birer yansıması olduğunu dile getirir. Ona göre bizler, bu imgeleri gözümüzde canlandırarak bu ruhsal potansiyelin gücünü hayatımızda uyandırabiliriz. Campbell, farklı

modellerdeki mitlerin kişinin farklı yaşam deneyimlere ulaşabilmesinde önemli katkılar sağladığını söyler. O, “The Masks of God”, “The Way of the Animal Powers” ve “The Mythic Image” gibi kitaplarında farklı kültürlere ait çeşitli mit deneyimlerini ayrıntılı olarak anlattığını belirtir. Campbell, bu eserlerde dairesel zaman veya çember mitini örnek vererek bu mitin birçok kültürde benzerlik taşıdığına vurgu yapar. O, çember imgesinin sihirde, mimaride; antik ve modern çağ örneklerinde, Hindistan’ın kubbe şeklindeki tapınaklarında, Rodezya’nın Paleolitik taş kabartmalarında, Azteklerin taş takvimlerinde, antik Çin’in bronz kalkanlarında ve Eski Ahit’te tekerlek motifiyle ifade bulduğunu belirtir.

Joseph Campbell, mitlerin kutsal öyküler olduğuna vurgu yaparak bunların tarih sahnesinden kolayca silinemeyeceğini belirtir. Ona göre bugün modern dünyada mitler, James Joyce ve Thomas Mann gibi romancıların eserlerinde yaşamaya devam etmektedir. Ayrıca sanat, geçmişte yaşanan deneyimleri tekrar yaşayabilmesi için insana önemli bir olanak sağlamaktadır. Dolayısıyla *Mitolojinin Gücü* adlı bu kitap, modern insanlara otantik yaşam deneyimleri ve nostaljik bir rehberlik hizmeti sunmaktadır. Milyonlarca yıl öncesinin yaşam biçimlerini, acılarını ve mutluluklarını bize kadar ulaştıran mitler bu yüzden önemli bir işlev görmektedir. Joseph Campbell’in bu kitapta hatırlattığı şey, aslında yüzümüze tutulan tozlu bir aynadır. Ona baktığımızda bütün detaylarıyla belki kendimizi göremeyebiliriz ama bize benzeyen geçmişimizi yeniden hayal meyal hatırlayabiliriz. Bu yüzden mitler, kökü çok derinlerde olan bir ağacın yeni açılmış çiçeklerine benzetilir. Bizler, modern dünyanın insanları olarak bu ağacın yeni açan çiçekleriyiz. Fakat bu ağacın gövdesi ve en derinlerdeki kökleri de bizden bir parçadır. Kendimizi geçmişten yadsıyamayız.

